

ישתזיבו מכל חרשין ומכל מילין בישין ומדינא בישא וממותנא כל ההוא יומא, דלא יכיל ס"א ואומין דעלמא לשלטאה עליהו, ואינן מצליחין בעובדיהו, ואי בני נשא הוו ידעי כמה עילאה איהו עובדא דקטרת קמי קב"ה, הוו נטלי כל מלה ומלה מניה והוו סלקי לה עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא.

ופוק חזי מה שמספר ומונה בשבחו, הר"ב מעבר יבק במאמר עתר ענן הקטרת פ"ג, הא' ביטול המגפה וחולאים, הב' שמציל משעבוד, הג' שבעבורו הברכה מצויה במעשה ידי אדם והצלחה בכל דבריו, הד' שמציל מדינה של גיהנם, הה' ביטול החיצונים והקליפות, הו' ביטול הכשפים, הז' ביטול הרהורים רעים, הח' נוחל העולם הזה והעה"ב, הט' מסלק הדין מעליו, אשר על כן טוב לאומרו בבית החולה ובעת צרה. ועיין בספר חסד לאברהם בעין הקורא נהר מ"ו, שגם הוא כתב דקריאת פיטום הקטרת יש בו סגולה להבריא כל סנקליטי המלך, לכן בשעת כעס ח"ו נכון הדבר לאומרו, כי הוא מחליש כעס המלך, ומבריא השוטרים הממונים להוציא הדין, עי"ש סודן של דברים.

מעלות וסגולות
פיטום הקטרת

ובפרט בעת שחמה עזה בעולם ששולטים הדבר והמגפה ח"ו בר מינן, הוא למגן ולמחסה להנצל מהם, וכבר ידוע מ"ש בפרק א"ר עקיבא שסוד זה מסר מלאך המות למשה רבינו ע"ה כשעלה למרום, שעל ידי הקטרת תעצר המגפה, וכן אירע להם שנאמר ויתן את הקטרת וגו' ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה.

ואחד מן הטעמים שהקטרת עוצר המגפה, ביארו הר"ב מעבר יבק בפ"י לספר התקונים כ"י דף מ"ב ע"ב, בביאור מיתת בני אהרן וז"ל, והאש היוצא מהגבורה ח"ו להלהיב כוחות הדין אש של מעלה, שהוא אש אוכלת, אש מבטל ואוכל אותם, כי צריך להקריב דבר שיוכל לסבול האש העליוני, ובני אהרן הקריבו אש זרה אש שלא תוכל לעמוד לפני האש הגדולה, ולהיות שהאש העליונה ירד אז ולא מצא מקום להדבק בו, לקח נשמתם שהיתה מצד האש נוזלת מן הבינה, וזהו סוד מדוע הקטרת עוצר המגפה, כי אש גדולה הזאת מקוטרת מור ולבונה, ביוצאה אוכלת ומבערת כל אש זרה ונגע וצרבת מכוה בעיפוש האויר, עי' דבריו.

טעם שקטרת עוצר
המגפה

וזיל בתר טעמא דאיתמר לגבי דבר ומגפה, ובעיניך תראה שאין דבר מועיל להשביתם ולהכניע הקליפות כמו הקטרת. שהרי כתב האר"י זלה"ה, שחולאים אלו באו מבירורי הניצוצות שלא נבררו כל הצורך, אלא

שורש דבר ומגפה
וההבדל ביניהם

ז"ל
א"י
כ"ה

שבתוכם יש עדיין פסולת הקליפות, ואלו הקליפות הם המכים את האדם במגפה, ומתדבקים ממש בו במלבושיו ובשכונתו, ויכולים להזיק כל הקרב אצלם, ועיין בספר משנת חסידים מסכת תיקון המגפה, זהו שורש הדבר והמגפה לדעת חכמי האמת, מלבד מ"ש חכמים התוכניים, שהמגפה שהיא מכה מהלכת היא הבאה ממזל שבתאי, והגלגל שבתאי סובב הולך כל העולם לשלשים שנה פעם אחת, ועל כן כתב הר"ב אמתחת בנימין בדף י"ג ע"א, דמשיה שכיח ומצוי חשש האויר כל שלשים שנה, עי"ש. ועי"ע בספר מושיע חוסים פ"ב, שהאריך להודיע סבות הדבר לדעת הרופאים והפילוסופים, והוא ז"ל חילק ידע בין דבר ומגפה ומשחית, כאשר הבאתי בספרי הקטן תפלה לדוד ח"ב, עמ"ש אבינו מלכנו כלה דבר וכו', דהיינו שדבר הוא מלשון דבר, כי דבר מתראה בגוף האדם אשר לו הנגע ועי"א אותו הדבר מת, וי"א כי דבר מגזרת ותדבר את כל זרע המלוכה שפירושו אבדה, וא"כ דבר היינו אבדון, וסיבת הדבר היא מחמת אש העולה מן הארץ אשר לו בסגולה תכונה ארציית המתנגדת לכחות הנפש החיונית בסגולה הנסתר ולא יודע למה, ומשחית הוא שם כולל כל דבר רוחני או גשמי שיהיה פועל ההשחתה בין בבעלי חיים בין בצומח ובדומם, והמגפה פירושה מיתה דחופה פתאומית ושום דבר לא יראה ולא ימצא בגוף, עי"ש בפ"א.

אמנם הרמב"ן כתב וז"ל, ספירה הרביעית של טומאה נקראת געש כלה, ונגר מדה הזאת אמר דוד המלך ע"ה מדבר באופל יהלוך וגו', כי משם הדבר בא לעולם, ולפיכך דבר ומגפה אינם שוים, כי ענין המגפה יותר מהדבר, שהדבר הוא כל ששלשה מתים יוצאים בג' ימים בעיר המוציאה מאתים או שלש מאות רגלי, והמגפה הוא שמתו בשעה אחת כ"ד אלף דכתיב ויהיו המתים במגפה וגו', אבל אלו הכיתות שמתחילות לעשות רע, כשישראל חוזרים בתשובה ומתחילין להתענות ולעשות תרועה, מיד שבים אלו הכיתות במקומן שמתיראים מן התרועה, כמו שעושים בר"ה כדי לערבב השטן, כמו כן בדבר כששולט מיד חוזר בתרועה, והמגפה שבאה ממדת הגבורה עליונה אינה חוזרת למקומה בזה, כי אם בקטרת דכתיב ויתן את הקטרת וכפר על העם ומיד ותעצר המגפה, ע"כ. עיין בספר ילקוט ראובני קטן, שהביאו ג"כ בערך מגפה, ועי' עוד בספר פרד"ס בשער היכלי התמורות פ"ד בענין הספירה הרביעית מצד הטומאה.

והסבה העיקרית אשר ממנו נהוו הדבר והמגפה היא החטא, דלאו הערוד ממית אלא החטא ממית, והרי בפ"ה דאבות תנן, דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין, ועל פירות

שביעית. ופירשו המפרשים, דהני שלא נמסרו לבית דין, כגון כרת או שאר מיתה בידי שמים שלא ימות על מטתו כשאר בני אדם ויוכל להאריך ימים, ולבסוף מת מיתה משונה, ואם הורגלו ח"ו בני אדם את עצמן בעבירות שהן בידי שמים, מביא הקב"ה דבר ° עליהן וממיתן והיא מיתה בידי שמים, דאילו אותן מיתות שנמסרו לב"ד, אפי' בזמן הזה אין הדבר בא עליהן, אלא הן נפרעין בדוגמתן, כמ"ש רב יוסף אעפ"י שבטלו ארבע מיתות דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה רעה דורסתו וכו', ועל פירות שביעית שגזול העניים, וכן הוא אומר אל תגזול דל כי דל הוא וגו', כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש, וכאן יש גזילה שצריך להפקיר הפירות משעת הביעור.

ולתקן אלו הדברים בשנת התקצ"ה שיד ה' הויה בערי איטאליא, יעצתי להם שירבו בצדקה ויעשו תיקון כרת דאיתא בספר יוסף בסדר דף ג' ע"א, למען ישוב ה' מחרון אפו וירחמם.

על כן יחרד כל לב ויפשפש במעשיו לעת רעה, וישגיח על בני ביתו ויטהרם במצות ביעור כל חטא ועון מביניהם, וכל מי שיש בידו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס עליהן, וכן הדין נותן על ראשי עם קדש, כי להם יאות התוכחה ולענוש החוטאים ולהעביר כל מכשול אשר נכשלו לדבר עבירה.

ואת זו חזיתי ואספרה, מעשה נורא שקריתי בענין שכתב כמהח"ר יהודה חיים גירון מעיר קסאל בשנת התקל"ז, באגרתו השלוחה למ"ו כמוהר"ר ישמעאל כ"ץ זצוק"ל, וז"ל, הר"ב מחנה ראובן נר"ו ספר לי בוריצ"לי שבוע שעבר, על מעשה שאירע במדינת פולין קרוב לקק"י זאמושט, והרוב הם יהודים והם נטורי קרתא, ומחוייבים לסבב העיר בלילות, ופעם אחת היה בקק"י ההוא חולי אבעבועות בתינוקות ומתו הרבה מהם, ורב הקהל גזר לומר סליחות ותענית, ובא בחלום חסיד אחד ואמר אל הרב שיחפש ויחקור שזהו בשביל עון אשת איש, ושלח הרב לצוות אל השמש שילך גם הוא עם הנטורי קרתא, וכן עשה, ולילה אחד הרגיש בחור וחרף שהשמש נעלם מהסבבים, והבחור סבב כ"כ עד שמצא פתח אחת שלא היה נעול, ונתאמץ ונכנס ומצא שם השמש בדברים מכווערים, והביאו להרב, ואחר כמה חקירות הודה שלהיות בעל האשה ההיא סרים הוא שמש עמה תמיד במקום הבעל, ובניה ממזרים ממנו, ושהוא מתחרט ויעשה תשובה כאשר יגזרו עליו, ושלחו לקרוא את הנואפת והודית וגרשוה מן העיר עם

מעשה נפלא
ממגפה בתקל"ז

בנה הגדול ממזר, וכתבו אל הקק"י שהלכו המגורשים שיכתבו בפנקס הקהל שהיא נואפת ובנה ממזר, והיה אותו ממזר חכם מפולפל וסוף סוף נשא גיורת, והנואף עשה תשובת הרוקח, ופסק מן הקהל שהוא אותו החולי בסכנה, כי נתרפאו אותם שהיו חולים מהחולי הנ"ל, ולא מת עוד אחד מהם, עד כאן.

הביטו וראו, כי במכת הדבר לפעמים ממנה נמשכו עלילות רשע נגד עמינו, כמ"ש הר"ב מנחה בלולה בפרשת תבא, על פסוק ידבק ה' בך את הדבר וז"ל, שהוא מהחולאים הנדבקים קונטיוס"ו בלע"ז, והוא פועל יוצא לשלישי ר"ל, שהם ידביקו הדבר באחרים, כי בסיבת זה ישנאום כל העמים, כאשר היה בעונותינו הרבים בקק"י אודינ"י, קהלה מפוארה, אשר העלילו על היהודים שהם היו המדביקים הדבר בעיר וגרשום, ע"כ.

00000

ה' תש"ח

סיבת הדבר שהיה
בימי דוד

ובדבר שהיה בימי דוד מלך ישראל עליו השלום, ראה בעיניו העונות שהיו גרמא בנזיקין, כמ"ש בתנא דבי אליהו וז"ל, ויתן ה' דבר בישראל, באותה שעה נשא דוד עיניו וראה עונותיהם של ישראל גדודים ועומדים מן הארץ ועד לרקיע, שנאמר וישא דוד את עיניו, ובאותה שעה ירד מלאך מן השמים והרג את גד החוזה ואת ארבע בניו של דוד והזקנים שהיו עמו, וכיון שראה את חרבו נכנסה בו רתת ושוב לא היה בו כח שנאמר והמלך דוד זקן, ע"כ. ואי לאו דהיו להם לישראל פרקליטין גדולים ח"ו לא היה נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, כמ"ש בילקוט אפלה נא ביד ה' וכו', הרי ג' שנים, ואח"כ נעשו ג' חדשים, ואח"כ ג' ימים, ושלושה ימים עושים ל"ו שעות, באו סניגורים טובים לישראל ובטלו, באו ז' ימי השבת וח' ימי המילה הרי ט"ו, וה' חומשי תורה וג' אבות הרי כ"ג, א"ר תנחומא בר אבא עוד עשרת דברות וב' לוחות הברית הרי ל"ה כנגד ל"ה שעות, ור' אבין הלוי אמר י"ב שבטים, נשתייר שם שעה אחת, בא וראה כמה אוכלוסין מתו באותה שעה, עי"ש. ועי' עוד במדרש תהלים מזמור י"ו.

למנוח

תשובה עוצרת
המגפה

ועי' התשובה יכופר הכל, וינחם ה' על הרעה אשר דבר ויבטל גזירת מות ח"ו, ועוד לא ישמע שוד ושבר בגבולינו, דקרא כתיב הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי, ואמרו רז"ל בתנחומא הביאו הילקוט בישעיה על פסוק לך עמי בא בחדרך וגו', הסתכל בחדרי לבך על מה ולמה הבאתי עליך ייסורין, כד"א חופש כל חדרי בטן, ולא תהא קורא תגר אחר מדת הדין, אלא סגור דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם. עוד פרש"י על פסוק הנ"ל לך עמי וכו', בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וסגור דלתך בעדך תירגם יונתן עביד לך עובדין טבין דיגנון עלך, עי' עוד בספר כלי פז.

אם בזמן הדבר
עדיף להסגר
ולברוח או להיפך

ואז בתינו שלום מפחד ולא יתן למשחית לבוא אל בתינו לנגוף, ולא נצטרך להרחיק נדוד לגלות מעיר לעיר וממדינה למדינה לברוח מן הדבר ומן המגפה, ולא להסגר בבית מבלי צאת חוצה כל הימים כשיד אלוה נגעה בעם, הגם כי לפי דברי הזהר זה דרך ישכון אור להנצל מפח יקוש, כמ"ש הר"ב חסד לאברהם במעין חמישי עין משפט נהר כ"ח וז"ל, הגה משמע מהזהר כי השמירה מהדבר הוא להסגר בחדרים, כאומרו בא בחדרך וסגור דלתך וכו', ודבריו אלו יחרדו לבות בני אדם בלי ספק שראוי לאדם להסתיר עצמו בזמן הדבר ויעסוק בתורה ויסך ה' בעדו. ונראה כי בזמן הזה שאינם עושים כן אלא הם הולכים ומתפזרים בכפרים בביטול תורה ותפלה, והנפש אבודה והעבירה עשויה שהרי מתראים יותר בכפרים בגילוי דרכים, ולא כך [דרך] התורה אלא שזה דרך חוקות הגוים שלמדו מעשיהם ואינם שומעים אלינו, בצד מה נראה כי בזמנים הקודמים היה זמן דבר יום או יומים יעמוד, אבל עתה יעמוד ח"ו ג' או ד' חדשים, ואם ח"ו יחזיק אדם בדברים אלו וכיוצא תבאש הארץ מהמתים ח"ו ואין דורש אותם, אדרבא מצוה לשנס מתניו לבקר את החולים ולקבור את המתים ושומר פתאים ה', לכך כל אדם ישמור ויזהר מהסתכל בפני הנשים, וכן כמה גופי עבירות שהם גורמים הרעה, ועל היותר יבטח בשם ה' וישען באלהיו, עיי"ש.

פניו יתקדש

ודברי הרב ז"ל הם סמוכים לעד במ"ש בזהר פרשת וישב דף קפ"ב ע"ב, דמשם בארה דכר דינא אתער בעלמא ומתא אשתכח במתא, לא ליבעי ליה לבר נש למיהך יחידאי בשוקא, אלא בעי לאסגרא גרמיה דלא יפוק לבר, כמה דאוקמוה בנח דאסגר גרמיה בתיבותא דלא ישתכח קמיה מחבלא, ועל דא לך עמי בא בחדריך וגו'. ואילו ממ"ש הזהר פרשת וירא דף קי"ג ע"א, נראה שצריך לברוח ולא לסגור גרמיה בביתא, וז"ל בשעתא דדינא שריא במתא בעי בר נש לערקא עד דלא אתפס תמן וכו', ע"כ. ובפרשת מצורע דף נ"ד ע"ב משמע דצריך להרחיק עצמו מסביבות העיר, דהא קאמר דבכל אתר דדינא שריא בכלא שריא, בין במתא, בין במדברא, ובסחרנא דמתא.

ונגד זה ממ"ש בזהר בפרשת בשלח דף מ"ה ע"ב מבואר דאין לפרוש מן הציבור לברוח, ואדרבא הבורח הוא בסכנה, וז"ל בשעתא דדינא תליא בעלמא, לא יתפרש בר נש בלחודי ולא יתרשים לעילא ולא ישתמודען ביה בלחודוי, דהא בזמנא דדינא תליא בעלמא אינון דאשתמודען ורשימין בלחודייהו, אע"ג דזכאין אינון אתפסן בקדמיתא, וע"ד לא ליבעי לאיניש לאתפרשא מבין עמא לעלם, דבכל זמנא רחמי דקב"ה על עמא

זכר דוד

כלהו כחד, ובג"כ אמרה בתוך עמי אנכי יושבת, ולא בעינא לאתפרשא מנייהו כמה דעבדנא עד יומא דין, עכ"ל. והני מילי לכאורה מרפסן אנרי עם מה שהבאתי דממ"ש בפרשת וירא בעי לערקא, וממה שכתוב בפרשת וישב הצריך לישב בד בבד בבית סגור ומסוגר מופרש מהציבור, ואילו ממאמר שכתוב בפרשת וישלח אין לפרוש מן השרויים בצרה, וכההיא דתנן בפ"ב דאבות עולם, הלל אומר אל תפרוש מן הצבור, וכ"כ בפ"א דתענית שנו רבותינו בזמן שהציבור בצער אל יאמר אדם אני אוכל ושותה ושלוש עליך נפשי, ואם עושה כן עליו הכתוב אומר והנה ששון ושמחה הרג בקר ושחוט צאן אכל ושתו כי מחר נמות, ומה כתיב אחריו ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון וכו', וכל המצטער עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור, ושאינו מצטער עם הצבור אינו רואה בנחמתן.

ובתחילה עלה בלבי להשוות הכתובים על דרך שכתב מהרי"ל בתשו' סימן נו"ן, ששמע מפי מהר"ש ז"ל, דהא דאמרינן בפרק הכונס דבר בעיר כנס רגליך, היינו לאחר שהתחיל ונתחזק ואיתידיה ליה רשותא למיסגי בהדיא, על כן יש לכנוס רגליך, אבל בתחילה טוב לברוח דיש נספה בלא משפט, וטעמא רבה איכא, דזמנין נגזר על עיר אחת ולא על עיר אחרת, וזכר לדבר היוצא מן העיר והיתה לו נפשו לשלל, וכתיב והמטרתי על עיר אחת וכו', וה"ה לשאר מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם, עיי' דבריו. והכי נמי הא דפרשת וישב אוקימנא ליה לאחר שנתחזק הדבר, ומה שאמר בפרשת וירא מיירי קודם שיתחזק.

אבל אחר העיון אינו, דהא דברי הזהר בפרשת וירא הנ"ל ברור מללו בעי בר נש לערקא וכו', הרי דס"ל שחייב לברוח ולא חילק בין קודם שנתחזק^ו הדבר או לאחריו, ואילו מהרי"ל כתב דטוב הדבר ועצה טובה קמ"ל בלבד, ולאחר שנתחזק דוקא, ואף לאחר שנתחזק עדיין הקושיא במקומה עומדת, דהא גופא קשיא איך הודיענו לך עמי בא בחדרך וגו' דבעי לאסגרא גרמיה, והלא אל תפרוש מן הצבור וכמבואר בפרשת בשלח הנ"ל, כמאמר השונמית בתוך עמי אנכי יושבת וכו'.

ורוח אחרת אתי עפ"י מ"ש מ"ו כמוהררי"ך זלה"ה, בספרו הבהיר זרע אמת פי"ב סימן ל"ב, דמ"ש דבר בעיר כנס רגליך, היינו למי שיכול לישב סגור שלא לצאת בשוק כלל, אך אם אי אפשר לו לעשות כן, ודאי טפי עדיף לברוח, דהא דאמרינן דבר בעיר כנס רגליך לאו לאפוקי לברוח, אלא כל שכן דלברוח עדיף טפי עיין שם באורך.

דף ע"ט ע"ב

ולפי דבריו הקדושים האלה, לכאורה אף אנן נמי נימא דדברי רשב"י עליו השלום בפרשת וירא קיימים דבעי לברוח היכא דלא אפשר לסגור בעדו, אבל מי שיוכל לישב סגור עליו נאמר לך עמי [בא] בחדרך וכו', כמה שאמר בפרשת וישב.

ועדיין לא הונח לנו, חדא דמאמר פרשת וירא הוא החלטי דבעי לערקא עד דלא אתפס תמן, ולא חילק ידע אם לא אפשר ליה לסגור בעדו אם לאו. ותו, דאם בורח הוא לא נמלט מאיסור אל תפרוש מן הצבור וחזינן דשונמית אמרה בתוך עמי אנכי יושבת כנ"ל.

ולעד"נ דהאי מילתא דאנו נותנין עליה אם לברוח מן העיר בעת הדבר או להשאר שם סגור, תליא בפלוגתא דחכמי הזהר ז"ל, ובהכי הני לישני פליגי, דרבי חייא בפרשת וירא ס"ל, דבר נש בעי לערקא, אולי מטעמא דכתיבנא דלפעמים נגזר הדבר והמגפה על עיר אחת ולא על עיר אחרת, אי נמי כמ"ש הר"ב עשרה שליטים דף נ"ט ע"ב, דאע"ג דאי אפשר לברוח מידי ה', כדכתיב אם אסק שמים שם אתה, מ"מ ע"י הגלות שבני אדם הבורחים נדים ונעים ומטולטלים מכניעים לבבם הערל וערפם הקשה, ויהא הטלטול והנדנוד כפרה על כל עונותיהם, עי"ד.

ורבי אלעזר בפרשת וישב הנ"ל ס"ל דאין לברוח, אלא אדרבא מורה הדרך אשר ילך בה להנצל מהדבר ומן המגפה בעודו בעיר, ועל כן דרש לך עמי בא בחדריך וכו', וכ"כ בפרשת נח דף ס"ט ע"א, וז"ל ערום ראה רעה ונסתר, ר' יוסי אמר ערום ראה רעה ונסתר אהדר על מה דאתמר בזמנא דמותא שריא בעלמא, בר נש חכים יסתר ולא יקום לבר, ולא יתחזי קמי מחבלא, בגין דכיון דאיתייהיב ליה רשו יחבל כל אינון דישתכחון קמיה ויעבדון קמיה באתגלייא, וסיפא דקרא ופתאים עברו ונענשו, עברין קמיה ואתחזיין קמיה ונענשו, ד"א עברו פקודא דא ונענשו, ע"כ. ופירוש פיקודא דא וכו', המצוה הזאת עצמה שאינם מסתירים עצמם ונענשו, כ"כ המפרשים.

ואזלא הא כהא דפרשת בשלח הנז', דאין לפרוש מן הצבור דרחמי דקב"ה ° על עמא כלהו כחד, ובגין כך אמרה שונמית בתוך עמי אנכי יושבת, ואף דלכאורה אם סוגר עצמו בבית הוי כאילו מפריש עצמיה משאר בני העיר, קושטא קאי דגבא טורא איכא בין הבורח מן העיר למוסגר, דהראשון הולך לו רק שלום יהיה לו ואינו מרגיש ואינו סובל צער הצבור, אבל השני גם הוא בתוך הנתונים בצרה ומשתתף עמהם, אלא דמסתיר

עצמו להנצל מזעם אפו של הקב"ה וממלאך המשחית שאינו מבחין בין טוב לרע, והראיה שלא נפרד מאחריהם לצאת מן העיר.

ולדידי זוהי כוונת הכתוב בישיעה סימן כ"ו, לך עמנו בא בחדרך וסגור דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, דלכאורה קשה דאם בא לומר שיסגר עצמו להנצל, הכי הול"ל לך וכו' בעדך כמעט רגע עד יעבור זעם, מאי חבי דקאמר, והלא כבר אמר בא בחדרך וכו' דהיינו הך, אלא ביאור דבר זה הוא שהנביא מתנבא ואומר לך עמי בא בחדרך וכו' כדי להיות ניצול, וא"ת והלא הוי כפורש מן הצבור ורחקה ישועתו מה' להיותו יחיד ומופרד מהקהל, ושונמית אמרה בתוך עמי אנכי יושבת, כמ"ש בפרשת בשלח הנ"ל, לזה הוסיף אם באת להסגר לא יהיה ההסגר כדי ששלוש יהיה לך כמתייחס מצרת הצבור ואינו משתתף עמהם ח"ו, אלא חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, הפרדך מעליהם לא תהיה כי אם להשמר מזעם ה', כי בן הורונו גדולינו משום דכיון שניתנה הרשות למשחית לחבל אינו מבחין בין טוב לרע וכו', ולא תלכד במ"ש ופתאים עברו ונענשו כנז', ולכן לא תהיה נסתר אלא מצד הצורך עד יעבור זעם, אך מחשבתך לעולם דבוקה בעיבור, ואחרי עבור זעם בתוך שאר המדוכאים והמצוערים אתה יושב, אף בעת הזעם נפשך אליהם תערוג ותחשוק כאילו בקרבם אתה שוכן עמהם.

ושיטת ר"א ור"י הנ"ל הויא כתלמודא דידן בפרק הכונס, דאמר דבר בעיר כנס רגלך ולא אמר לברוח, וכיון דכחדא אזלי כוונתייהו נקטינן, דאפילו שהיו חלוקים כבר ידוע דהיכא דהזהר והש"ס חולקים אנן בתר בני בבל גרדינן ופוסקים הלכה כתלמוד, ועיין בכנסת הגדולה בריש כללי הפוסקים משם גדולים אשר בארץ, כל שכן בנידון דידן דהני אשלי רברבי חכמי הזהר כפשטא דתלמודא ס"ל נגד רבי חייא בפרשת וירא.

ובר מן דין אנכי הרואה, דאף מי שס"ל לברוח, מ"מ לא כחד שמי שברח לא יצא נקי מהעונש, דאלימלך יוכיח, והכי איתא בזהר חדש רות על פסוק וילך איש מבית לחם יהודה, ר' יהודה ורבנן דאמרי בזמן שהדין בא לעולם או לעיר יסלק אדם עצמו מאותה העיר, שכיון שניתן רשות למלאך המות אינו חושש לכל אדם איש שפגע בו יש לו רשות להזיק, כיון שראה אלימלך שהדין בא לעולם, מיד ברח להסתלק מן הדין, ועם כל דא לא ברח ממנו. ר' יהושע אומר מה כתיב בשונמית ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת, מכאן שצריך להכניס ראשו לתוך רביס ולא יהא נרשם לבדו, מה כתיב

בתחילה וילך איש סתם רצה להחביא ולהסתיר עצמו שלא יכירו בו, מי הכירו מדת הדין ואמר ושם אלימלך, אדם ניכר ונרשם הוא להסתיר אינו ראוי להחביא, עי"ש.

והשתא בעיניך תראה שדברי חסד לאברהם הנ"ל מימיו נאמנים, דהדרך הישרה שאין בה נפתל ועקש בעת הדבר והמגפה, היא להסתיר בבית עד שיעבור זעם וינחם ה' על הרעה ויעתר אל הארץ, כי לברוח מן העיר דבר מסוכן הוא כאמור.

וכי תאמרו והלא הרבה בני אדם ברחו וניצולו ולא אירע להם שום רע, וחזרו לעירם שאננים ושקטים, וכי משוא פנים יש בדבר, הכי אחי אתה שים לבבך ושמע מה שכתב בענין זה מהר"ם טראני זלה"ה בספר בית אלהים שער א' פי"ו דף י"ח ע"ב וז"ל, ומפני שראיתי שנתפשט בפי כל ההמון גם החכמים בפרט חכמי הטבע, שענין המגפה הוא הפסד האויר במקום שהוא מסבות ידועות ומתערב הוא עם האויר הנשאף לאדם ומזיקו, באופן שמקרבים הדבר לטבע, בראותם הבורחים מחמת המגפה שהם ניצולים, והעומדים באויר ההוא הנפסד מסתכנים, לכן ראיתי לכתוב מה שנ"ל בענין הזה, והוא כי אמת ויציב ונכון כי כל מה שאירע לאדם בכלל ובפרט הוא מאתו יתברך, וביחוד ענין המות הנגזר על הכל ביום ר"ה שהוא יום הדין ונכתב ונחתם האיש בחיים ובמות, ואם נגזר עליו מיתה לא יועיל נסתו וברחו ביום עברתו, אבל מי שלא נגזר עליו המיתה ועומד במקום הסכנה אפשר שילכד ויסתכן, וכשנגזר על מדינה ידועה שיהיה בה באותה השנה דבר ח"ו וימותו בה אנשים ידועים בשמותם ומנינם, הענין נוהג כך, כי כל המתים במגפה והנלכדים בה גם שהיו בורחים כולם נחתמים ביום ר"ה למיתה, אלא שיש הפרש ביניהם, כי קצתם הם מחוייבים בדינם למיתה החלטית בין יעמדו במקום ההוא או לא יעמדו אלא יברחו וינוסו, וקצתם הם מחוייבים בדינם אם יעמדו במקום ההוא, ואם יברחו כל אחד מהם עירוקיה מסתייה, ובאותו הצער שמצטער נחשב לו כגלות וניצול באותה שעה, והוא יתברך יודע בחירתו של זה האיש מה שיבחר אם לעמוד אם לנוס, וכשרואה ויודע שבחירתו תהיה לעמוד במקום המסוכן חותמו למיתה, וכשבחירתו לנוס חותמו לחיים, ואם הוא ישר בדרכיו הוא יתברך נותן בלבו ומדריך אותו מורה לו מקום לנוס שמה, וקצתם שאינם מחוייבים אז בעונש ההוא, אלא שהם מסתכנים בעצמם לעמוד במקום הסכנה ואינם ראויים לשיעשה להם נס ונדבק בהם החולי ההוא במדינה, ואם טבעם מוכן להסתכן בחולי ההוא הם מסתכנים, והוא יתברך יודע בחירתם, וחזתמם למיתה אם

למה מועילה
הבריחה מהעיר וכי
יש משוא פנים

אה"ח 1234567

יבחרו לעמוד במקום הסכנה, בהיות טבעם מוכן להפסד בהתדבק בהם החולי ההוא, ואם אין טבעם מוכן לכך אינם ניזוקים.

וענין הדבר בכלל הוא השגחה מאתו יתברך שהוא בורא חדשה בארץ, והוא הפסד האויר מוכן ועומד ללכוד ברשתו אותם שנגזר עליהם שימותו, ומייסר ביסורין קצת אנשים שלא נגזר עליהם מיתה בהיותם מוכים ומדוכאים בחולי ההוא, והוא יתברך מקרב הענין לטבע, כי אותם הבורחים ואינם ניצולים מרפה את לבם שלא להשמר בדרך טבע מהחולי ההוא המתדבק בו, ומי שאינו נגזר למיתה אלא לחיים, הוא יתברך מראה לו דרך שינוס ולא ילכד אפילו בעער החולי בלי מיתה, ותהיה נסתו כפרתו, וקצתם נחתמים בודאי לחיים כי גם שיעמדו לשם ^ללא יאונה להם כל און, והאיש הנלכד חושש בעצמו אולי הוא מאותם שנתחייבו אם יעמדו או מאותם שמסתכנים בעצמם אם יעמדו במקום הסכנה, ולכן באים בחדריהם, או נסים ובורחים מחמת המגפה, וכמו שראינו בדורות הראשונים וכמו שכתב הנביא ע"ה לך עמי בא בחדריך וגו' וכתוב כי עלה מות בחלונינו וגו', ואמר פרק הכונס רבה בעידן ריתחא הוה סכר כוי, דכתיב כי עלה מות בחלונינו וגו', ואמרו דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים, וכיון דאיתיהיב ליה רשותא מסגי להדיא. וענין מלאך המות הוא הממונה ליטול הנשמות ולהוליכם לפניו יתברך ליתן דין וחשבון, דהמלאך אינו עושה כי אם נטילת הנשמה בשעת הפרדה מהגוף, בחולי הנדבק בו בהפסד האויר שבורא האל יתברך לעתים הצריכות, וגם כי חכמי הטבע גם הם אומרים כי הויית האויר עצמו הוא בדרך הטבע, עם כל זה היה הקב"ה יכול להציל עמו ועבדיו מהכנת הפסדו, אלא שחטאי הדור גורמים שיהיה גזור עליהם שימותו בו המעותדים למיתה כפי מה שכתבנו. וראוי לירא וחרד דבר ה' לכבות גחלת המגפה בצדקה המצילה ממות ותשובה ומעשים טובים, ויחשוב בעצמו כשעבר כבר חמת המגפה, שאולי הוא היה מאותם שנגזר עליהם מיתה אם לא היו בורחים מהמדינה, והושם טלטולו וגלותו חלף מיתתו, ובתוך זמן המגפה יחוש שמא הוא מאותם שנגזר עליהם מיתה אף אם ינוסו ויתחבאו, וירבה בתפלה ויאמר סדר פיטום הקטרת, כי הוא מסוגל מאד לעצור המגפה, כאשר ראינו שאהרן הכהן על ידי הקטרת עצר המגפה, ואפשר שבזמן שבית המקדש קיים כשהיה הווה ענין המגפה, היה כהן גדול מקטיר קטרת לכפר על בני ישראל לבד קטרת בקר וערב ולא היתה ביאה ריקנית, [עיי' בשו"ת הרשב"ש סימן קצ"ה שיטה אחרת בענין זה].

זכר דוד

שומר החכמים

דעת חכמי הטבע
במגפה קרוב
לדעת התורה

וזהר"ב חסד לאברהם בחלק עין משפט נהר כ"ח, כתב דודאי אין הדבר חולי הדבקי מעיפוש האויר ושינוי כמו שאמרו הטבעיים, ומדין תורה אפשר למת ולחי לישן על מטה אחת, והכל תלוי דוקא בשעה שמלאך המות עובר לנגוף שלא יענש, ושמירה זו אי אפשר אלא א' בביתו. ואם תאמר, שהרי אנו רואים כמה וכמה שהוכו בפעם אחת במגפה וניצולו, ועל צד הרוב הם ניצולין, וזה קשה להאמין שיאמר הקב"ה כיון שעשינו לפלוני כבוד שניצול מדבר שבא בזמן פלוני נכבדהו גם בזמן פלוני ולא ימות, שגזירת שמים מצד המעשים הוא בא והכל גזור, ואם נוסיף עליהם מעט בהשטנת מלאך המוות מעט מזער הם, וענין זה מחזיק סברת הטבעיים ודעתם. ואפשר לומר, שקרובה דעתם לדעת התורה עתה בזמנינו זה שהדברים קרוב אל הטבע, ומדרך הטבע מלאך המות נכנס עם בני אדם בעסק זה, כנזכר בפרשת נח בענין המבול דהנהו מיא מלאך המות אזיל בהו, גם בדרך הטבע הוא נכנס בו אל חלושי הטבע הואיל ואיתרע מזליהו יכול עליהם מלאך המות יותר.

ועל דרך זה המורכב מדעת הטבעיים ומדעת רשב"י עליו השלום, יתורצו הדברים הרבה שהם מתמיהים בענין זה, כי הטבע חפץ בו הקב"ה וקשה בעיניו לדחותו. ומטעם זה אפשר לומר שאותם שהם מורגלים בדבר והם ניצולים וחזקי המזג, יגזור עליהם הקב"ה מיתה בדרך אחרת, ולכך לא ימותו ° במגפה רק אותם הקרובים אל הענין ההוא, כמו הבאים מארצות רחוקות בשינוי אויר והילדים והילדות ומי שלא הורגל בהם, ואלו הם בגזירת ה', ומהם מצד שליטת המלאך המות ופגיעתם בהם אלו נסתרו ניצולו או אם ברחו למרחקי ארץ, ואותם שהם חזקי המזג לא ימותו אלא אותם שנגזרו למיתה מיד הקב"ה ימיתם במיתה אחרת.

וכל זה נכון לדרך הדבר הנהוג בזמננו זה, שבני אדם חולים חולי כדרך החולים, אבל אין זה דרך הקדמון אלא המלאך המות פוגע בבני אדם ברגע וממיתם, כמו שאמרו בזהר פרשת ויקהל, והקב"ה אינו מביא רעה לעולם אלא בדרך שיוכלו בני אדם לסובלה. וזהמעיין במה שכתבתי לעיל בפ"ג דף ז' ע"ב, ובפ"ל דף ע"ד ע"ב, יראה תועלת המילה לבטל הדבר והמגפה מעדת ה', על כן ישתדל להתעסק במצוה הזאת לשמה בעת דאנדרלומוסיא תבא ח"ו לעולם, כדי להציל נפשו מפח יקוש ומדבר הוות בס"ד, וירבו הכוונה באמירת סדר פטום הקטרת כנוז, וילוו אליו קריאת פרשת העקידה, שגם היא מסוגלת לעצור המגפה, כאשר הובא לפנינו במאמר ב' סוף פ"ז את יקר תפארתה].

הוא הדין